SOLIDARITATEA SOCIALĂ – CONDIȚIE PRIORITARĂ PENTRU STABILITATEA ORÂNDUIRII CONSTITUȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA

Ion GUCEAC
CZU: [342.4:316.628](478) guceacion@gmail.com

Intrarea statelor dezvoltate în epoca postindustrială și necesitatea identificării unor soluții la provocările acesteia, valurile crizelor financiar-economice, acutizarea contradicțiilor sociale, concurența globală, deteriorarea valorilor morale, dezumanizarea societății și alte fenomene nocive reactualizează și justifică necesitatea de a constituționaliza forme de organizare politico-juridică a societății, capabile să asigure dezvoltarea durabilă.

Această problemă are o importanță deosebită pentru Republica Moldova, care în urma transformărilor profunde ce au întrepătruns toate sferele realității sociale, accede la o stare calitativă nouă. Societatea noastră precedentă, mai ales cea de până în anii 90 ai secolului al XX-lea, cu aspectele sale politice și economice specifice și tradițiile social-culturale, a fost ,,cutremurată” în mare parte anume din cauza că s-a dovedit a fi incapabilă să identifice soluția adecvată pentru stabilirea raportului dintre privat și colectiv, să asigure îmbinarea armonioasă a intereselor unui individ și asociați de oameni.

În același timp, trebuie să ținem cont de faptul că orânduirea constituțională a Republicii Moldova, aflată într-un proces continuu de transformare pe parcursul ultimelor trei decenii, s-a dovedit a fi puțin eficientă în accelerarea progresului. Situația este complicată și prin faptul că concurența globală acerbă acutizează și problema privind locul și rolul Republicii Moldova în cadrul comunității internaționale și capacitata acesteia în asigurarea intereselor naționale, păstrând, în același timp, identitatea social-culturală și statală.

În acest context, sarcina primordială a științei dreptului constituțional, la această etapă de dezvoltare a Republicii Moldova, constă în proiectarea unei astfel de orânduiri constituționale a societății care asigurând dezvoltare dinamică a statului, o ordine

juridică în măsură să promoveze pacea și coeziunea socială, ca și condiții necesare pentru dezvoltarea ascendentă a societății, ar putea fi prielnică și pentru alt imperativ al epocii contemporane – libertatea omului.

În literatura de specialitate consacrată unor aspecte ce țin de evoluția istorică a percepțiilor despre relațiile dintre individ și societate și reglementarea juridică a acestora, sunt menționate două tradiții diametral opuse: *sistemocentrismul și personalismul* (personocentrismul). În școala sistemocentrismului individual ori este absent în general, ori este privit ca fiind ceva auxiliar, capabil să contribuie mai mult sau mai puțin la realizarea unor scopuri extrapersonale. Spre deosebire de acest curent, personalismul tratează omul în calitate de „punct culminant" și „măsura tuturor lucrurilor" [9, p. 11].

Într-adevăr, analiza retrospectivă a legislației constituționle ne conduce la concluzia că la o cunoscută etapă de dezvoltare a societății și statului nostrum, teoria și practica socială acorda prioritate intereselor colective generale în detrimentul celor private, persoana fiind decăzută din scopul dezvoltării sociale în instrumentul acestei dezvoltări. Și aceasta avea loc în situația în care progresul social se datorează nu numai apariţiei propriu-zise a omului, dar, în special, acţiunii sociale ca o componentă fundamentală a activităţii umane, şi care constă „într-un ansamblu integrat de transformări aplicate de către un individ sau grup social … în vederea obţinerii unui rezultat concretizat în adaptare sau cu scopul determinării funcţiei unei componente a sistemului social" [2, p. 12-13].

Depășirii acestei tendințe, dominantă a dezvoltării sociale în trecut, trebuie să servească renovarea orânduirii constituționale a Republicii Moldova și reforma cardinală a legislației constituționale și altor ramuri de drept datorate să consolideze suveranitatea poporului și să calibreze drepturile și libertățile fundamentale ale omului la nivelul dezvoltării sociale și necesitățile etapei contemporane de dezvoltare.

Pe tot parcursul evoluției doctrinei juridice, problema de bază în cercetările științifice consacrate statului și dreptului era consacrată identificării și consacrării în Legea Fundamentală a unei orânduiri social-politice, care ar fi în stare să îmbine fundamentul trainic al

statului și ordinea juridică viabilă, ca și condiții indispensabile pentru dezvoltarea ascendentă a societății, cu libertatea individului. Punct de pornire în soluționarea acestei dileme trebuie să servească recunoașterea drept elemente constitutive de bază ale societății individul și diverse forme de asociere ale acestuia, cum ar fi asociațiile obștești, partidele politice, societatea privită în ansamblu, statul.

Giorgio Del Vecchio considera că omul are nevoie de a se asocia, de a aparţine unei socităţi „chiar de la naştere, nu prin voinţă, ci din necesitate, când devine conştient de sine, se găseşte deja înglobat într-o reţea multiplă de relaţii sociale” [3, p. 267]. Constantin Stere motiva formarea diverselor grupuri sociale în favoarea acestora pentru „conservarea indivizilor”. În opinia lui, formele de asociere ale oamenilor” se pot întări şi dezvolta numai în măsura şi în forma, în care sunt folositoare pentru conservarea speciei în lupta pentru existenţă” [7, p. 281]. Odată ce omul este înzestrat cu un „psihic foarte dezvoltat”, acţiunile lui sunt determinate de anumite stări sufleteşti, de tendinţe şi sentimente. Constantin Stere era convins că societatea nu poate fi reunită, dacă nu este bazată pe anumite sentimente şi tendinţe „izvorâte din natura emoţională a indivizilor”.

Aşadar, noţiunea-cheie a societăţii este „individul”, conceput ca subiect al vieţii sociale, care influenţează activ procesul transformărilor sociale. Omul, „din momentul desprinderii de lumea animală, îşi duce existenţa într-un sistem corelat de relaţii, care-l pun în contact, nemijlocit şi diversificat, cu semenii săi” [8, p. 24] ceea ce justifică faptul că omul nu poate vieţui izolat de societate.

În general, societatea umană se află într-un proces de evoluţie amplu, datorită faptului că aceasta slujeşte în beneficirl indivizilor care o compun, pentru că fiecare individ nu este doar un mijloc, ci şi un scop în sine [1, p. 48].

S-a constatat că la diferite etape de dezvoltare, medierea intereselor private și celor publice s-a realizat diferit, în funcție de tipul istoric al societății, caracterul relațiilor economice, natura instituțiilor politice și juridice etc. Astfel, în unele cazuri, acest proces era orientat cu precădere pe subordonarea intereselor individului sau unei părți a societății alteia, în acest caz fiind vorba, mai degrabă, nu de mediere,

dar de subordonarea intereselor, deoarece însăși societatea și statul în calitate de formă politico-juridică de organizare a acesteia exprimă și protejează, prin metode inerente, interesele unor straturi sau clase sociale. Un alt model de racordare a intereselor individuale și colective este cel al solidarității, model care asigură responsabilitatea reciprocă a societății și individului, statului și cetățeanului, situație caracteristică pentru societățile a căror organizare, după cum s-a menționat, evoluează nu din contul suprimării unor interese și recunoașterea altora ca fiind prioritare, dar în baza îmbinării și recunoașterii interdependenței lor, asiurarea echilibrului al intereselor individului, colectivelor, societății și recunoașterea juridică a acestea [11, p. 15]. Ca rezultat avem o stare de convergență a intereselor, cel puțin, dintre subiecții sociali uniți prin interese comune și care își desfășoară activitatea în numele unor idealuri comune.

În mod normal, solidarismul ca doctrină a democrației nu presupune *stricto senso* suprapunerea intereselor individuale celor ale societății privite în ansamblu, sau a altor entități sociale, sau îmbinarea acestor interese în ceva comun, deoarece societatea nu a fost și nu este o sumă aritmetică a membrilor săi, din care considerente interesul social nu este doar suma intereselor individuale. În lucrarea lui Benedict Spinoza *Etica*, individul, ca element al comunității umane, este prezentat într-o ipostază dublă: starea naturală, şi starea civilă. În starea lui naturală, fiecare există conform legilor supreme ale naturii, şi, în virtutea dreptului natural face ceea ce decurge din necesitatea lui materială. Din aceste considerente, fiecare judecă, conform dreptului natural, despre ceea ce este bine şi rău, în felul său are grijă de propriul beneficiu şi se străduieşte să păstreze ceea ce iubeşte şi să distrugă ceea ce urăşte [10, p. 553].

În condițiile în care constituţionalismul este recunoscut ca un fenomen istoric, care a apărut odată cu certitudinea că bunăstarea şi echitatea sunt realizabile doar cu ajutorul autoadministrării şi al pieţei [4, p.143-144], însăși conceptul de constituţie a dobândit un conținut principial nou, devenind astfel un izvor de drept aparținând societăţii, şi nu statului. Cu alte cuvinte, constituţia perfectează delimitarea bunăstării şi dreptăţii de puterea politică, reglementând relaţiile dintre

stat şi societate în aşa fel încât statul, rămânând garantul drepturilor civile, să înceteze a controla politic societatea.

Constituțiile unor state, cum ar fi de exemplu Spania, România, Belgia, Italia. Portugalia, Federația Rusă, Grecia, Franța, Letonia, Polonia, Austria Ungaria etc., au consacrat în conținutul lor principiul solidarității sociale și unele condiții pentru asigurarea acestuia.

Textul Constituției Republicii Moldova nu operează cu noțiunea de *solidaritate socială* și nici nu conține prevederi exprese chemate să asigure acest obiectiv important al societății contemporane. Cu părere de rău, solidaritatea socială, ca și obiectiv strategic nu se regăsește nici în principalele documente de politici naționale [5, 6].

Gradul scăzut de responsabilitate a guvernării, sfidarea necesității întreprinderii unor măsuri de lungă durată pentru asigurarea solidarytății sociale în condițiile Republicii Moldova de către guvernanți, sunt doar o parte din argumentele care pot fi invocate în favoarea opțiunii de modificare și completare a articolului 10 din Constituția Republicii Moldova cu dispoziții referitoare la solidaritaea socială și căile de asigurare a acesteia, exemplu la acest capitol fiind unele state membre ale Uniunii Europene ale căror exemple au fost menționate *supra.*

Mai mult decât atât, actualmente trebuie să ținem cont și de faptul că asigurarea prin Constituție a unui sistem politic, social și economic adecvat necesităților progresului social este imposibil, în primul rând în lipsa unui stat care să dispună de capacitate juridică deplină, înzestrat cu atribuții în toate domeniile veiții sociale, iar în al doile rând, fără libertatea autentică a persoanei și garantarea individualității umane. Anume în acest context este vorba despre unificarea principiului statului puternic, capabil să intervină în baza normelor de drept în toate sferele vieții sociale, cu principiul garantării constituționle inalterabile a statutului juridic al omului, care să dispună de posibilități juridice reale și eficiente de a opune rezistență statului în cazurile în care acesta intervine abuziv în domeniul autonomiei individuale a omului sau neîndepliniea de către acesta a îndatoririlor pe care le are în rapot cu individul.

Referințe:

1. AMITITELOAIE, A. *Drept constituţional şi instituţii politice*. Iași: Junimea, 2009.

2. *Dicţionar enciclopedic de sociologie.* Alc., coord. A. TIMUŞ, Chişinău: Tipografia Centrală, 2013.
3. DEL VECCHIO, Giorgio. *Lecţii de filosofie juridică*. Bucureşti: Europa Nova, 1997.
4. GRIMM, P. Constitutional Reform in Germany after the Revolution 1989. În: *Constitutional Policy and Change in Europe*. New York: Oxford University Press, 1995.
5. Hotărârea Guvernului Privind aprobarea proiectului Legii pentru aprobarea Strategiei naţionale de dezvoltare „Moldova 2030". În: *Monitorul Oficial* din 26.06.20.
6. Lege nr. 166 din 11-07-2012 pentru aprobarea Strategiei naţionale de dezvoltare „Moldova 2020". În: *Monitorul Oficial,* nr. 245-247 din 30-11-2012.
7. STERE, C. Evoluţia individualităţii şi noţiunea de persoană în drept. În: STERE, C. *În viaţă, în literatură… Cartea a cincea*. Chişinău: Hiperion, 1991.
8. SZEZEPANSKI, J. *Noţiuni elementare de sociologie.* Bucureşti: Editura Ştiinţifică, 1972.
9. *ЗОРЬКИН, В.Д.* Конституционно-правовое развитие России. Москва, 2011. *Apud:* ЭБЗЕЕВ, Б.С. *Человек, народ, государство в конституционном строе Российской Федерации*, 2-е издание. Москва: Проспект, 2016.
10. СПИНОЗА, Б. *Избранные произведени*я. В: 2-х томах. Москва: Государственное издательство политической литературы, 1957. т. I.
11. ЭБЗЕЕВ, Б. С. *Op. cit.*

Comunicare elaborată în baza Proiectului Instituţional ***„Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecţia drepturilor omului"*** *în cadrul Laboratorului de Cercetare Ştiinţifică „Drept Public Comparat şi e-Guvernare".*